

carà com a introducció a una reedició de la biografia (versió curta) de Josep Carner d'Albert Manent. També hi havia projectat d'editar, juntament amb Josep Ferrer i Joan Pujadas, un setè volum de l'epistolari de Carner.

És una pena que una personalitat com Jaume Medina hagués d'autoeditar-se bona part dels seus darrers llibres i sense rebre cap ajut institucional. Una mostra més que l'erudició i la filologia clàssica no es tracten com es mereixerien a casa nostra. Des d'aquesta tribuna volem posar en valor la figura d'un estudiós com Jaume Medina, l'obra del qual segurament no ha estat prou reconeguda, i concretament els darrers volums que va publicar en tan sols quatre anys tot i arrossegat una malaltia que finalment i per desgràcia no va poder superar. És inexplicable, doncs, com un autor amb tanta producció i de qualitat, i tan fidel a la llengua catalana, no rebés ni la Creu de Sant Jordi ni el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, i així, de pas, s'hauria premiat el conreu de la filologia clàssica a casa nostra. Cal agrair-li la feina feta.

Didacticism, Literature & Translation

JOAN MAHIQUES CLIMENT

Universitat Jaume I, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana
jmahique@uji.es

MARTÍNEZ & PRADES (2024): Tomàs Martínez Romero i Lidón Prades Yerves (ed.), *Didacticism, Literature & Translation. The Transmission of Knowledge in the Middle Ages*, Kassel: Edition Reichenberger.

Els dinou treballs aplegats en aquest volum giren entorn d'alguns dels aspectes fonamentals de la cultura europea de l'edat mitjana i de la primera modernitat, com són el didacticisme, la moral, la religió, la política o la propaganda. D'una manera o d'altra, mostren el caràcter funcional de la paraula en tant que transmet el coneixement. Aquest poliedre de conceptes afins, que el títol d'aquest volum sintetitza amb el mot «didacticisme», és exposat a la llum de dos mitjans privilegiats de l'escriptura: la literatura i la traducció.

Pel pes que com a instrument didàctic té la paraula sobre altres llenguatges artístics com la iconografia, resulta lògic i coherent que la major part dels autors del llibre siguin filòlegs. Tot i això, també hi col·laboren investigadors d'altres disciplines humanístiques, com la història o la filosofia, la qual cosa incideix sobretot en el caràcter interdisciplinari del conjunt. No és casual, per tant, que els dinou treballs abracen un marc de tradicions molt ampli, que ens permet visitar el llegat judeocristià i el classicisme grecollatí sense deixar de banda la civilització medieval amb la seua diversitat de tradicions lingüístiques i culturals.

Els dinou capítols, escrits en català, castellà o anglès, s'ordenen alfabèticament segons el cognom de cada autor, fet que atorga a la col·lecció una coherència més visible en la forma que en el fons. En aquestes circumstàncies, el lector selectiu es guiarà pel pròleg i pels resums que podrà llegir, primer, a l'inici de cada capítol, en la llengua del mateix capítol; i, després, al final del volum, en anglès.

A partir d'ara ens centrarem en les sis aportacions del volum sobre literatura catalana. Totes analitzen casos concrets de traducció de textos. El primer capítol, de Carme Arronis (p. 1-25), és l'únic que exposa un cas de traducció del català a una altra llengua i no viceversa. Concretament, la versió castellana del *Gamaliel o Proccés de la Passió de Jesucrist*, duta a terme per Juan de Molina el 1525 o poc abans.

A Lourdes Soriano i Glòria Sabaté (p. 373-391) devem un altre treball que dona a conèixer diversos passatges d'una traducció catalana medieval de la Bíblia en sis *membra disiecta*. Es tracta d'uns bocins de pergamí reaprofitats com a enquadernació de lligalls no gaire posteriors; actualment estan custodiats a l'Arxiu Històric Nacional de Madrid en un fons del Tribunal de la Inquisició de València. A banda d'aquesta notabilíssima aportació, que segueix l'estela d'algunes troballes precedents de Pere Casanellas, Jaume Riera i Gemma Avenoz, el capítol ofereix a l'inici un estat de la qüestió, precís i aclaridor, que permet contextualitzar els fragments trobats en el marc de les traduccions i la censura de la Bíblia molt abans que els Reis Catòlics instaurassen la Inquisició.

L'exhumació de testimonis manuscrits fins ara desconeguts és també una de les línies desenvolupades per J. Antoni Iglesias en un capítol dedicat a la vida de sant Amador (p. 237-272). Concretament, en dona a conèixer una nova versió del segle XV custodiada a l'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental. A banda de presentar una acurada anàlisi codicològica i paleogràfica d'aquest manuscrit —un plec solt de set bifolis—, Iglesias situa aquesta hagiografia en context, combinant l'examen documental, literari i iconogràfic amb les referències indirectes extretes d'inventaris, sense oblidar la relació que aquesta hagiografia tingué amb el purgatori i amb la pràctica dels trentenaris i altres cicles de misses en sufragi dels difunts.

Pels viaranyos de les traduccions de vides de sants ens duen també els capítols de Marinela Garcia (p. 215-235) i de Joan M. Perujo (p. 325-352), que cada u per la seua banda estudien textos custodiats a la Biblioteca del Real Monasterio de San Lorenzo de El Escorial.

Per una banda, Marinela Garcia compara els primers cent trenta-un capítols d'una versió catalana de la *Legenda aurea* de Jacobus de Voragine amb els d'altres manuscrits catalans, la qual cosa li permet detectar la presència o absència, en diverses versions catalanes, de tretze vides o relats incorporats al text d'El Escorial: aquests tretze afegitons són santa Bàrbara, santa Coloma, sant Ponç, santa Quitèria, sant Antoni de Pàdua, sant Cugat, santa Clara, sant Feliu de Girona, santa Eulàlia de Barcelona, santa Tecla, el trasllat de les despulles de santa Eulàlia de Barcelona, sant Narcís de Girona, i sant Brandà (p. 226-227). Aquestes noves vides són absents a la versió llatina original i, en part, responen a la voluntat de donar cabuda als sants de terres catalanes i occitanes.

Per altra banda, Joan M. Perujo aclareix que, tot i que una de les versions de la vida de santa Maria Egipcíaca que més va circular en època medieval és la de la *Legenda aurea* de Jacobus de Voragine, aquest model no és el que va inspirar la versió catalana conservada en un còdex d'El Escorial. El treball de Perujo no només corregeix aquesta hipòtesi que s'havia donat en alguns estudis precedents sinó que també localitza la font directa d'aquest trasllat català, és a dir, la traducció llatina que, tot partint d'un relat grec atribuït a Sofroni, va escriure Pau Diaca al segle IX.

La transmissió d'idees i la traducció de textos també va influir en els documents cartogràfics de l'època. Aquest és el tema central del capítol en què Natalia I. Petrovskaia (p. 353-371) analitza alguns dels textos i diagrames del conegudíssim *Atlas català* (Bibliothèque nationale de France, ms. Esp. 30), en els quals es tradueixen parts de l'*Imago mundi* d'Honorius Augustodunensis, una de les enciclopèdies fonamentals del saber geogràfic de l'època. De fet, l'autora considera que, tot i que els estudis sobre l'*Imago mundi* rarament s'han fixat en aquest atlas català, aquest és «one of the most extraordinary adaptations of the *Imago mundi*» (p. 354).

Als treballs que acabem d'analitzar se'n podrien afegir d'altres relatius a altres àrees afins, sobretot les cultures hispànica i anglosaxona. El resultat final d'aquest volum és molt satisfactori; un resultat que, per a la literatura catalana medieval, implica l'exhumació i estudi de testimonis desconeguts i l'anàlisi de traduccions del català i al català, tot posant èmfasi en la transmissió dels sabers didàctics a través de la cultura escrita.